

Андріяш В. І.,
канд. політ. наук, доцент,
Малікіна О. А.,
старший викладач кафедри державної служби,
Бізікова Т. В.,
студентка 660-д групи,
Інститут державного управління,
Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ПРОЦЕСАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Формування та дотримання демократичного устрою в державі передбачає, а навіть потребує, якомога ширшої участі громадян у процесі прийняття управлінських рішень. Діяльність держави, органів державної влади різних рівнів, не може бути ефективною та розраховувати на підтримку громадян без їх схвалення та розуміння. Саме тому на сьогодні зростає рівень громадської участі у вирішенні нагальних питань на державному та місцевому рівні. Однак процес нормативно-правового закріплення основних форм та методів участі громадськості у вирішенні управлінських питань відбувається досить повільно, залишаючи деякі форми співпраці без відповідного правового врегулювання. Не зважаючи на такі обставини, громадяни все ж таки мають певні можливості аби впливати на прийняття управлінських рішень та контролювати процеси їхнього втілення у життя. За допомогою механізмів громадської участі громадяни мають можливість домогтися врахування їхніх потреб та побажань, а також контролювати процес виконання обіцянок зі сторони влади та посадовців. У статті проаналізовано основні теоретичні підходи щодо розуміння поняття «громадянська участь» серед вітчизняних та зарубіжних дослідників. Охарактеризовані основні рівні та форми залучення громадськості, практичне застосування яких надасть можливість спостерігати за динамікою управлінських процесів та враховувати інтереси громадськості в управлінні розвитком відповідного регіону чи країни. Наголошено на важливому значенні аналізу громадської участі з метою прийняття ефективних управлінських рішень на місцевому рівні. Визначено основні нормативно-правові акти, які регламентують питання громадської участі. Проаналізовано основні проблеми, які виникають під час участі громадян у вирішенні управлінських проблем. Окреслено основні напрями розвитку громадської участі на державному та місцевому рівні з точки зору вдосконалення існуючої нормативно-правової бази, з метою налагодження тісної, ефективної співпраці між громадськістю та органами державної влади і місцевого самоврядування.

Ключові слова: громадськість; участь громадськості; консультація діалог; партнерство; місцевий референдум; громадська експертиза; органи самоорганізації населення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Після проголошення незалежності України, було прийнято низку законів та підзаконних актів, які регламентували основні принципи та особливості процедури інформування та участі громадськості у процесах прийняття рішень щодо питань суспільного життя. Але необхідність реформування державного управління та місцевого самоврядування на сучасному етапі потребує вдосконалення громадської участі у роботі всіх органів державної влади і місцевого самоврядування для проведення ефективних реформ у публічній сфері. Зауважимо, що навіть необхідність проведення реформ та залучення громадськості не сприяли створенню або прийняттю окремого закону чи підзаконного акту, який би регулював питання щодо участі

громадськості у сфері територіального планування та розвитку, що створює певні умови для протиріч у процесі прийняття таких рішень, особливо на місцевому рівні, де громадяни мають більше можливостей для такої діяльності та участі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам громадської участі в системі державного управління та місцевого самоврядування присвячені праці таких дослідників, як Е. Афоніна [5], Л. Гонюкової [5], Р. Войтович [5], Н. Ільченка [10] та ін. Питанням нормативно-правового врегулювання участі громадян приділено увагу в працях таких дослідників як М. Лациба [1], І. Лукеря [1], О. Огданська [1], І. Шевчук [29] та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначити основні норматив-

но-правові проблеми залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень щодо територіально-го планування та розвитку на державному та місцевому рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавчою базою України створено дієві механізми щодо належного забезпечення прав громадськості на інформацію та її вплив на прийняття рішень в основних сферах суспільного життя. Однак можливості, а досить часто, саме бажання приймати участь у вирішенні питань суспільного життя залежить виключно від бажання самих громадян.

Наукові дослідження містять два поняття «громадянська участь» та «громадська участь». Поняття «громадська участь» практично не використовується у наукових дослідженнях, лише у деяких виданнях це поняття використовується у контексті діяльності недержавних, некомерційних громадських організацій. Такий самий підхід застосовується і в зарубіжних виданнях. Зокрема, поняття «громадська участь» набуло поширення у виданнях присвячених екологічним проблемам та участі у їх вирішенні громадськості [26, с. 14]. На думку А. Карпова, громадська участь – це «участь людей, які не наділені владними повноваженнями щодо підготовки й прийняття рішень органами державної влади, місцевого самоврядування та компаніями, з тих питань, які безпосередньо зачіпають інтереси цих людей» [13].

Щодо громадянської участі, то на думку авторів навчально-методичного посібника «Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні», громадянська участь – це «участь осіб в різних структурах та демократичних інститутах» [26, с. 14]. На думку Р. Хомської, громадянська участь – це «включення керованих та керуючих (в обговорення та розробку політичних, соціально-економічних, культурних програм і проектів), вплив на прийняття рішень та контроль за їх виконанням» [27, с. 276]. На думку дослідника К. Подьячева, громадянська участь – це «активність громадян та їх об'єднань, спрямована на вплив на процеси прийняття рішень органами публічної влади, з метою реалізації прав та інтересів громадян або загальної зміни соціальної реальності» [18]. Цікавою є думка Шеррі А. Арнштейна, який вважає, що громадянська участь є «синонімом громадянського управління» [30, р. 217].

На нашу думку, громадянська участь – це постійний процес взаємодії та взаємовідносин між громадянами та органами влади щодо вирішення або прийняття необхідних управлінських рішень.

Існують різні рівні залучення громадськості, які повинні використовуватися як органами влади так і організаціями громадянського суспільства, а саме:

- інформування (вільний та відкритий доступ до інформації);
- консультації (обговорення представниками органів влади та громадянами необхідних способів щодо вирішення наявної проблеми);
- діалог (спосіб спілкування та вирішення нагальних проблемних питань між органами влади та громадянами);
- партнерство (розподіл відповідальності за прийнятті рішення та їх результати).

На регіональному та місцевому рівні форми участі громадян у вирішенні питань планування та розвитку мають більш конкретні форми, а саме:

- місцевого референдуму (місцевий референдум – це можливість громадян приймати рішення щодо важливих питань місцевого рівня шляхом прямого голосування. Правова основа щодо організації та проведення місцевого референдуму забезпечується Конституцією України, Законами України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» та «Про місцеве самоврядування в Україні»). Варто зауважити, що місцеві референдуми проводилися лише в АРК. Ініціювали проведення місцевого референдуму і кияни у 2007 році, але на перешкоді стали існуючі нормативно-правові норми;

- громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади (громадською експертизою діяльності органів виконавчої влади є оцінка діяльності органів виконавчої влади, а також ефективності прийняття та виконання ними рішень з метою підготовки пропозицій по розв'язанню суспільно значущих проблем. З метою створення належних умов для участі громадськості у формуванні державної політики Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про затвердження Порядку сприяння проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» № 976 від 5 листопада 2008 року). З проведенням громадських експертиз в Україні ситуація дещо краща, зокрема за період 2008–2010 років за ініціативи інститутів громадянського суспільства було проведено близько 50 експертиз діяльності органів виконавчої влади та підготовлено декілька методичних видань щодо особливостей проведення таких експертиз [16]. Ми погоджуємося з думкою О. Літвінова, який наголошує, що кількість проведених громадських експертиз ще має перерости у якість. Для прикладу, в місті Миколаєві, активну діяльність щодо поширення ідей, методів, механізмів проведення громадських експертиз здійснює «Фонд розвитку міста Миколаєва» [4];

- консультацій з громадськістю (консультації з громадськістю – це організоване органами виконавчої влади обговорення з громадою питань формування та реалізації державної політики з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації щодо діяльності органів влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності відповідних органів [8]. Консультації проводяться щодо питань суспільного, економічного розвитку держави, реалізації та захисту прав і свобод людини, задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [20]. Для залучення громадськості до процесу прийняття владних рішень була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» № 996 від 3 листопада 2010 року, а, згодом, вніс до постанови необхідні зміни [11]). Зауважимо, що проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю носить систематичний характер, що, зазвичай, закріплюється в планах проведення таких консультацій на кожен рік;
- громадських рад (громадська рада – постійно діючий колегіальний виборний консультативно-

дорадчий орган, утворений для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами [29], здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади [3], врахування позицій громадськості при формуванні та реалізації державної політики. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» № 996 від 3 листопада 2010 року [6] зобов'язала місцеві органи виконавчої влади протягом 3-х місяців вжити заходів для проведення установчих зборів з метою створення громадських рад, затвердивши «Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації» [12]. Зауважимо, що у 2014 році згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 688, було ліквідовано всі без виключення громадські ради, які було створено при органах державної влади до 22 лютого 2014 року [22]. На сьогодні питання щодо створення громадських рад залишається відкритим;

– загальних зборів громадян за місцем проживання (загальні збори громадян – це зібрання усіх чи частини мешканців села (сіл), селища, міста для розв'язання питань місцевого значення [21]; вони є формою безпосередньої участі громадян у розв'язанні питань місцевого значення [3]. Загальні збори громадян як форма безпосередньої громадської участі передбачена положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» ст. 8). Питання щодо проведення громадських зборів врегульовано майже в усіх обласних центрах України. В деяких з них, наприклад у Харкові, Сумах існує окреме положення щодо проведення загальних зборів громадян за місцем проживання. Натомість у Житомирі відсутнє регулювання загальних зборів [1];

– органів самоорганізації населення (органи самоорганізації населення (ОСН) – це представницькі органи, що створюються мешканцями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених законодавством [17]. Відповідно до чинного законодавства (стаття 140 Конституції України та стаття 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») сільські, селищні, міські, районні у місті (у разі їх створення) ради мають право дозволити за ініціативою жителів створення будинкових, вуличних, квартальних та інших органів самоорганізації населення і наділити їх частиною власних повноважень, фінансів, майном [19]. Створення та діяльність ОСН регулює Закон України «Про органи самоорганізації населення». ОСН також потребують остаточного нормативно-правового врегулювання через внесення необхідних змін до існуючої нормативно-правової бази. Для прикладу, діяльність ОСН у місті Миколаєві досить активна, про свідчить і зростання кількості створених ОСН, зокрема станом на 14 січня 2016 року таких органів зареєстровано більше 30 [25]).

Взявши за основу нормативно-правову базу, що безпосередньо стосується питань місцевого самоврядування, можемо виділити декілька груп нормативно-правових актів, які стосуються проблем участі гро-

мадськості щодо вирішення питань місцевого значення та, зокрема, участі громадськості у процесах територіального планування і розвитку:

1) міжнародні правові акти, у яких зазначено основні форми участі громадян щодо вирішення місцевих питань (Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська хартія місцевого самоврядування [9], документи Конференції ООН з питань навколишнього середовища й розвитку «Порядок денний XXI ст.», Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція) [14]).

2) Конституція України та закони України (Закони України «Про місцеве самоврядування» [23], «Про органи самоорганізації населення», «Про всеукраїнський та місцевий референдуми», «Про звернення громадян», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про об'єднання громадян», «Про політичні партії в Україні», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та інші). Конституцією України гарантовано право участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо питань навколишнього середовища, соціальної, економічної та культурної сфер [15], її ж норми і регулюють ці питання.

3) підзаконні акти, що мають відношення до гарантування та дотримання конституційних прав громадян держави (Укази Президента України «Про невідкладні заходи з удосконалення організації прийому громадян органами державної влади, органами місцевого самоврядування та посадовими і службовими особами цих органів», «Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення», «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості діяльності органів державної влади»).

4) нормативні акти центральних органів виконавчої влади («Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики [7], «Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля», «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань використання ядерної енергії та радіаційної безпеки» й інші).

5) нормативні акти місцевого значення (Статути територіальних громад, рішення місцевих рад, Положення про громадські слухання, громадські ради чи колегії, місцеві ініціативи, загальні збори громадян, консультативні опитування, організацію співпраці з громадськими організаціями тощо).

Варто наголосити, що майже всі без виключення нормативно-законодавчі акти щодо питань планування та розвитку територій передбачають проведення громадських слухань під час обговорення схем планування розвитку територій та формування генеральних планів населених пунктів. Відповідно до цих норм,

без наявності позитивного схвалення під час громадських слухань чи то схеми чи то плану, документи не мають права бути прийнятими, а повинні бути доопрацьованими до остаточного їх узгодження з громадськістю.

Залучення громадськості до управлінських процесів на місцях є важливим механізмом розвитку громадянського суспільства. Указом Президента України № 212 від 24.03.2012 р. у нашій державі схвалено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [24]. Наукове супроводження реалізації цієї стратегії здійснює Національний інститут стратегічних досліджень із залученням, у разі потреби, інших наукових установ, неурядових аналітичних центрів, в органах виконавчої влади функції із забезпечення її реалізації виконують структурні підрозділи, відповідальні за взаємодію з громадськістю.

Не зважаючи на необхідне нормативне закріплення основних прав громадян щодо участі у прийнятті рішень просторового розвитку та планування своєї територіальної громади, це ще не є основою для дієвості більшості із зазначених положень у нормативних актах. На сьогодні в Україні існує низка проблем, які гальмують або зводять нанівець намагання громади приймати активну участь у життєдіяльності своєї громади, насамперед, це:

- *небажанні влади* забезпечувати активну участь громади у процесах творення державної політики і, як наслідок, перебувати під її контролем – через побоювання виявити власну некомпетентність та взяти на себе відповідальність за прийняття непопулярних рішень;

- *у пасивності громадян*, відсутності бажання або можливості активно долучатися до суспільно-політичного життя, впливати на прийняття управлінських рішень, які безпосередньо стосуються місць їхнього проживання [5, с. 22–23].

Для нівелювання вказаних проблем, варто зробити необхідні зміни щодо форм залучення громадськості до вирішення місцевих питань, а саме:

1. Підвищувати ефективність та дієвість інформування за допомогою:

- створення інформаційно-методологічних центрів підвищення якості інформування громадян за участі місцевих органів влади та громадських організацій;

- розробки соціальної реклами, яка повинна стати предметом співпраці місцевої влади та громадських організацій;

- проведення аналізу потреб у інформації, який може відбуватися у одній із таких форм: опитування, дослідження громадської думки тощо; місцевими органами влади та громадськими організаціями повинні проводитися спільні обговорення щодо визначення найбільш ефективних каналів інформування громади.

2. Покращувати результативність консультацій за допомогою:

- проведення консультації з громадськістю у різних форматах, а саме: громадських слухань, круглих столів [10], соціальних та експертних опитувань, онлайн обговорень, анкетування, роботи громадських приймалень і скриньок довіри, тренінгів та семінарів,

громадської експертизи, проведення громадськими організаціями виїзних прийомів із подальшим донесенням позицій громадян до органів місцевої влади у вигляді інформаційних записок тощо). Зауважимо, що громадські слухання у місті Миколаєві, на жаль, перетворилися на формальну процедуру, оскільки депутатам не вдалося запровадити прозору процедуру проведення громадських слухань [28];

- консультації з громадськістю повинні проводитися у відповідності до прийнятих статутів територіальних громад та на основі розробленого плану;

- передувати проведенню консультацій з громадськістю органами місцевої влади та громадськими організаціями повинна ефективна роз'яснювальна кампанія.

3. Поглиблювати ефективність діалогу та партнерства за допомогою:

- чіткого регламентування діалогу і партнерства місцевої влади та громадських організацій;

- органи місцевого самоврядування повинні сприяти та стимулювати розвиток органів самоорганізації населення;

- стратегія розвитку окремих населених пунктів повинна розроблятися у тісній співпраці влади та громадськості [2].

Крім того необхідно внести відповідні зміни до участі громадськості і на місцевому рівні:

- вирішити питання щодо нормативно-правового регулювання місцевих референдумів (прийняти нову редакцію закону про всеукраїнський та місцевий референдум, яка узгодить регулювання цього інституту з іншими нормативно-правовими актами України, а також передбачить загальнообов'язковість виконання рішень місцевих референдумів, винесених та віднесених до відання територіальної громади питаннях для відповідної території);

- удосконалити законодавчі норми щодо консультативних форм участі представників територіальної громади у процесі здійснення місцевого самоврядування та проведення громадської експертизи діяльності місцевих рад (поширити загальнообов'язковість норм законодавства, що регулюють проведення громадської експертизи на діяльність органів місцевого самоврядування);

- врегулювання правові питання щодо проведення загальних зборів членів громади за місцем проживання (зобов'язати місцеві ради врегулювати порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання або внести зміни до чинного порядку, для того щоб збори могли проводитися регулярно та мали реальний вплив на прийняття рішень на місцях);

- удосконалити механізм забезпечення гарантій залучення громадськості до прийняття рішень органами місцевого самоврядування (необхідно посилювати загальну відкритість роботи ініціативних груп в складі громадської ради за допомогою постійного оприлюднення їх складу, поточної документації та прийнятих рішень на офіційному сайті органу влади, при якому утворено громадську раду; більш чіткого визначення на законодавчому рівні потребує правовий статус органів самоорганізації населення та їх членів).

Висновки. Рівень участі громадськості у процесах територіального планування та розвитку є показником ефективності державного управління та місцевого самоврядування й основою для формування у нашій державі громадянського суспільства. На сьогодні громадянське суспільство в Україні все ще перебуває у процесі становлення, а тому, можливість використовувати надані законодавчі механізми захисту гарантованих Конституцією прав не мають великої популярності серед населення, і не є сформованою та затребуваною суспільною нормою. Крім того, деякі сфери впливу громадськості є дещо обмеженими, зокрема це стосується секторів державної безпеки та оборони. Серед заходів, направлених на підвищення активності

громадян в процесах територіального планування та розвитку, на державному та місцевому рівнях, на нашу думку, варто відзначити такі: належне нормативно-правове врегулювання участі громадськості в управлінні суспільно-політичними процесами; стимулювання активної діяльності неурядових громадських організацій, органів самоорганізації населення; підвищення громадської активності внаслідок покращення правової освіти громадян; залучення до процесів територіального планування та розвитку місцевої еліти та депутатів; впроваджувати інформаційні технології на місцях, зокрема, введення практики електронних петицій на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз правового регулювання механізмів місцевої демократії [Електронний ресурс] / Уклад. М. Лациба, І. Лукеря, О. Огданська. – Київ, 2013. – Режим доступу : <http://www.gromada.lviv.ua/gfx/filez/analaz-ucipr.pdf>.
2. Біла книга громадської участі у процесі прийняття рішень на місцевому рівні. Проект «Громадянин і держава: розвиток партнерства для ефективного врядування в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://parlament.org.ua/upload/docs/WHite_paper_UKR_ed.pdf.
3. Взаємодія органів державної влади і організацій громадянського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli/23.htm>.
4. Громадська антикорупційна експертиза для ефективного місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irf.ua/about/news_new/trening_gromadska_antikoruptsiyna_ekspertiza_dlya_dobrochesnogo_i_efektivnogo_mistsevogo_samovryaduvannya/.
5. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики / уклад. : д-р соц. наук, проф. Е. А. Афонін, канд. іст. наук, доц. Л. В. Гонюкова, канд. наук з держ. упр., доц. Р. В. Войтович. – К. : [б. в.], 2005. – 250 с.
6. Громадські організації мають поквитись із формуванням громадських рад! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/5081/lang/\»/ipcounter/tab01>.
7. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2004-p>.
8. До складу громадської ради при Мін'юсті увійшло більше сотні громадських організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=244073058.
9. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.
10. Ільченко Н. В. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади [Електронний ресурс] / Ільченко Н. // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 7. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=156>.
11. Кабінет Міністрів затвердив зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976 і від 3 листопада 2010 року № 996 (постанова Кабінету Міністрів від 8 квітня 2015 р. № 234). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://news.yurist-online.com/news/kmu/128081/\(Сохраненная копия\)](http://news.yurist-online.com/news/kmu/128081/(Сохраненная копия)).
12. Кабінет Міністрів України потребує допомоги від Кіровоградської громади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/articles/5512/>.
13. Карпов А. С. Формы общественного участия в принятии решений [Электронный ресурс] / А. Карпов. – Режим доступа : <http://www.kdobru.ru/materials/A1.pdf>
14. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань що стосуються довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_015
15. Конституція України (прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
16. Літвінов О. В. Досвід проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади в Україні / О. Літвінов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10lovvuu.pdf>.
17. Механізми реалізації участі громадян та їх об'єднань у прийнятті державних управлінських рішень на місцевому рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/monitor/Monitor2_73/01.htm.
18. Подьячев К. В. Обращения граждан в органы власти и гражданское участие в России: взгляд политолога (Обращения граждан в органы власти как форма влияния на принятие политических решений) [Електронний ресурс] / К. Подьячев. – Saarbrücken : LAP, 2011. – Режим доступу : <http://www.civisbook.ru/files/File/Podyachev.pdf>
19. Політико-правова база функціонування органів самоорганізації населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/7.htm>.
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article/show/175.
21. Правове регулювання участі громадськості у формуванні місцевої політики: проблеми та напрями реформування. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/815/>.

23. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751 і від 22 лютого 2006 р. № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248479758>.
24. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України – 1997. – № 24. – Ст. 170.
25. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>.
26. Список органів самоорганізації населення (ОСН), легалізованих виконкомом Миколаївської міської ради (станом на 14.01.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mkrada.gov.ua/content/reestr-legalizovanih-osn.html?Print Version>.
27. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні : [навчально-методичний посібник] / Т. І. Свтухова, Ю. В. Легенько, Р. І. Міщенко, О. В. Родіонов, О. В. Родіонов, О. М. Руденко / ДП «Укртехінформ». – Київ, 2013. – 250 с.
28. Хомская Р. М. Что такое гражданское участие / Р. Хомская. – М., 2004. – 340 с.
29. Чи готова місцева влада управляти містом спільно з громадянами: приклади Чернігова та Миколаєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pik.cn.ua/14654/chi-gotova-mistseva-vlada-upravlyati-mistom-spilno-z-gromadyanami-prikladi-chernigova-ta-mikolaeva/>.
30. Шевчук І. В. Громадські організації та органи державної влади в сфері фізичної культури: правовий механізм взаємодії [Електронний ресурс] / І. В. Шевчук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 12. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=725>.
31. Arnstein Sherry R. A Ladder of Citizen Participation / Arnstein Sherry R. // JAIP. – Vol. 35. – № 4. – July 1969. – P. 216–224.

В. И. Андрияш, О. А. Маликина, Т. В. Бизикова,

Черноморский государственный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

УЧАСТИЕ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В ПРОЦЕССАХ ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ

Формирование и соблюдение демократического строя в государстве предполагает, а также требует, более широкого участия граждан в процессе принятия управленческих решений. Деятельность государства, органов государственной власти различных уровней, не может быть эффективной и рассчитывать на поддержку граждан без их одобрения и понимания. Именно поэтому, сегодня растет уровень общественного участия в решении насущных вопросов на государственном и местном уровне. Однако процесс нормативно-правового закрепления основных форм и методов участия общественности в решении управленческих вопросов происходит достаточно медленно, оставляя некоторые формы сотрудничества без соответствующего правового регулирования. Несмотря на такие обстоятельства, граждане все же имеют определенные возможности, чтобы влиять на принятие управленческих решений и контролировать процессы их воплощения в жизнь. С помощью механизмов общественного участия граждане имеют возможность добиваться учета их потребностей и пожеланий, а также контролировать процесс выполнения обещаний со стороны власти и должностных лиц. В статье проанализированы основные теоретические подходы к пониманию понятия «гражданское участие» среди отечественных и зарубежных исследователей. Охарактеризованы основные уровни и формы привлечения общественности, практическое применение которых позволит наблюдать за динамикой управленческих процессов и учитывать интересы общественности в управлении развитием соответствующего региона или страны. Отмечено значение анализа общественного участия с целью принятия эффективных управленческих решений на местном уровне. Определены основные нормативно-правовые акты, регламентирующие вопросы общественного участия. Проанализированы основные проблемы, которые возникают во время участия граждан в решении управленческих проблем. Определены основные направления развития общественного участия на государственном и местном уровнях с точки зрения совершенствования существующей нормативно-правовой базы, с целью налаживания тесного, эффективного сотрудничества между общественностью и органами государственной власти и местного самоуправления.

Ключевые слова: общественность; участие общественности; консультация; диалог; партнерство; местный референдум; общественная экспертиза; органы самоорганизации населения.

V. Andriyash, O. Malikina, T. Bizikova,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

PUBLIC PARTICIPATION IN THE PROCESSES OF SPATIAL PLANNING AND DEVELOPMENT

Formation of and compliance with the democratic system in the state assumes and requires greater participation of citizens in decision-making. The activities of the state, public authorities at various levels, can not be effective, and count on the support of citizens without their approval and understanding. That is why, today, increasing the level of public participation in addressing the pressing issues at the state and local level. However, the process of regulatory consolidation of basic forms and methods of public participation in addressing management issues is fairly slow, leaving some forms of cooperation without proper regulation. Despite these circumstances, the citizens still have some opportunities to influence decision-making and management processes to control their implementation. Using participatory mechanisms citizens have the opportunity to have their needs and wants, as well as control the process of fulfillment of promises by the authorities and officials. The article analyzes the main theoretical approaches to the understanding of the concept of «civic participation» among domestic and foreign researchers. To characterize the basic levels and forms of public involvement, the practical application of which will allow to observe the dynamics of management processes and take into account the public interest in the management of the development of the region or country. Noting the importance of the analysis of public participation in order to make effective management decisions at the local level. The main legal acts regulating the issues

of public participation. We analyzed the main problems that arise during the participation of citizens in solving management problems. The main directions of development of public participation at the state and local level in terms of improving the existing regulatory framework, in order to establish close and effective cooperation between the public and public authorities and local self-government.

Key words: *community; public participation; consultation; dialogue and partnership; local referendum; public examination; the bodies of popular self-organization.*

Рецензенти: **Андіяш В. І.**, канд. політ. наук, доцент;
Ємельянов В. М., д-р наук з держ. упр., професор.

© Андріяш В. І., Малікіна О. А., Бізікова Т. В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 10.02.2016